

Η ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Μαρία Βλάχου

Υπ. Διδάκτωρ ΤΕΕΑΠΗ Παν/μίου Πατρών

«Μια φορά κι έναν καιρό...»

...δημιουργήθηκαν παιδικά παραμύθια, το θεματικό περιεχόμενο των οποίων, συνδέθηκε με τη διαπολιτισμική αγωγή και την εξυπηρέτηση των αρχών της, την καλλιέργεια της διαπολιτισμικής συνείδησης και την ανάπτυξη διαπολιτισμικών σχέσεων με τον «άλλο».

- ❖ Τα διαπολιτισμικά παραμύθια εξηγούν τον σύγχρονο πραγματικό κόσμο με τρόπο μυθολογικό και μαγικό παράγοντας ιδεολογικά μηνύματα σε διαπολιτισμικά πλαίσια. Συνεπώς, αποτελούν ιδεολογικό κειμενικό είδος (Kelley, 2007).
- ❖ Λειτουργούν ως «πολιτισμικοί καθρέφτες και παράθυρα» (Bishop, 1990:557-561), όπου κάθε αναγνώστης διαβλέπει στοιχεία του εαυτού του νιώθοντας αποδεκτός κι όχι υποτιμημένος (Bishop, 1990:557).

Το σύγχρονο διαπολιτισμικό παραμύθι

Αποτελεί την αφορμή ώστε ν` αναπτυχθούν οι πρώτες δομές αναφορικά με τις ομοιότητες και τις διαφορές που έχουν όλοι οι άνθρωποι και που καθιερώνουν τη μοναδικότητά τους εντός μιας «διαπολιτισμικής συλλογιστικής» οικοδόμησης της παγκόσμιας κοινωνίας των πολιτών (Παπαδάτος, 2014:151).

Η «διαπολιτισμική συλλογιστική» έγκειται στη διαμόρφωση στάσης αποδοχής της ετερότητας με **διττή στόχευση**. Από τη μια, σκοπός της είναι να δημιουργηθεί μια θετική αυτοαντίληψη των ατόμων που ανήκουν σε διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες, αποκαθιστώντας τη λογοτεχνική τους εικόνα, και, από την άλλη, να βοηθήσει στην προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη κάθε αναγνώστη, μέσα από την κατάρριψη των στερεοτυπικών εικόνων για τους πολιτισμικά διαφέροντες και τη διαμόρφωση μιας οικουμενικής αντίληψης. Εστιάζει, αφενός στη θέαση του «εαυτού» και αφετέρου στη θέαση του «άλλου».

Επικεντρώνεται στην ανάπτυξη διαπολιτισμικών ικανοτήτων (γνώσεων, δεξιοτήτων, στάσεων) .

Στο διαπολιτισμικό εικονογραφημένο παιδικό βιβλίο η κατασκευή του διαπολιτισμικού «άλλου» συμπεριλαμβάνει το *θέμα*, την *πλοκή*, τους *χαρακτήρες*, τη *γλώσσα*, τη *φωνή*, την *οπτική γωνία* και την *ιδιότητα του ανοικτού ή εγγράψιμου* (Γιαννικοπούλου, 2009:3).

Το **θέμα** αφορά στη διαφορετικότητα των ηρώων, στις δυσκολίες/προβλήματα του «άλλου» σε μια κοινωνία διαφορετικών προσώπων όπου προωθείται η διακριτή συνύπαρξη και εγκαταλείπεται η ομογενοποιητική αφομοίωση.

Η **πλοκή** των διαπολιτισμικών παραμυθιών προβάλλεται μέσα από ποικιλία σχημάτων (Γιαννικοπούλου, 2009:4). Ο διαφορετικός: α) αποδεικνύεται εμπράκτως εξαιρετικός προκειμένου να γίνει αποδεκτός από την κυρίαρχη ομάδα, β) αλλάζει την ταυτότητά του, γ) γίνεται αποδεκτός από τους υπόλοιπους διαφορετικούς της ομάδας, δ) καταφέρνει να ξεπερνά τα αρχικά προβλήματα και να κερδίζει μια ισότιμη θέση στην ομάδα, συνήθως, με τη μεσολάβηση κάποιου ευαισθητοποιημένου προσώπου. Μια βασική παράμετρος της πλοκής είναι η προβολή της διαφορετικότητας ως προσωπικής υπόθεσης συγκεκριμένων προσώπων, η οποία συνδέεται με τις ατομικές βιογραφίες, το κοινωνικο-πολιτισμικό του υπόβαθρο και τη μοναδικότητα των αναπαραστάσεών τους.

Οι **χαρακτήρες** εμπλέκουν πρόσωπα στα οποία παρουσιάζεται η διαφορετικότητα με συνηθέστερο το μοτίβο του ήρωα-πρωταγωνιστή ξένου (προερχόμενου από κάπου αλλού) ή διαφορετικού (προβολή διαφορετικών χαρακτηριστικών).

Οι **γλωσσικές επιλογές** του κειμένου αποτελούν σημαντικό παράγοντα κατασκευής της ιδεολογίας του (Stephens, 1992) και καθορίζουν τη δομή των χαρακτήρων, συγχρόνως, με όσα, τεχνηέντως, αποσιωπούνται.

Αντιστοίχως, και η **φωνή** του αφηγητή, κυρίως, στον καθορισμό μιας έμμεσης ιδεολογίας, συντάσσει ένα δίκτυο επικοινωνιακής σχέσης μεταξύ των ηρώων και των αναγνωστών που καθορίζει το είδος και το ύφος της επικοινωνίας. Απαιτείται μια **οπτική** από μέσα (a view from within), η οποία προσδίδει στο κείμενο μια πολιτισμική αυθεντικότητα (Stephens, 2005) διαμορφώνοντας ένα διαπολιτισμικά συνειδητοποιημένο βιβλίο μακριά από στερεοτυπικά μοτίβα (Γιαννικοπούλου, 2009). Η οπτική αυτή, σε συνδυασμό, με το πόσο **ανοιχτό** είναι το κείμενο και δεκτικό σε πλουραλισμό ερμηνειών και διαφορετικών προσεγγίσεων το καθιστά «κριτικά πολιτισμικά συνειδητοποιημένο» (critical cultural consciousness) (Gay & Kirkland, 2003:181) για την προώθηση της ενσυναίσθησης και του σεβασμού (Kelley, 2008).

Αστοχίες στο διαπολιτισμικό παραμύθι

- **Πλοκής** (π.χ. *Ο διαφορετικός προκειμένου να γίνει αποδεκτός πρέπει να κάνει ηρωικές πράξεις και να αποδείξει την «αξία» του*).
- **Χαρακτήρων** (π.χ. *Ο διαφορετικός είναι πάντα τέλειος*).
- **Φωνής** (π.χ. *Ο «άλλος» είναι σιωπηλός και εμείς αναλαμβάνουμε να μιλήσουμε για αυτόν*).
- **Οπτική γωνία και ανοικτότητα** (π.χ. *Να μεταδίδει στείρο διδακτισμό*).

Στα διαπολιτισμικά παραμύθια αναδεικνύονται, συνήθως, οι ακόλουθοι στόχοι:

- Ενίσχυση της αποδοχής του εαυτού.
- Ανάδειξη του δικαιώματος στη διαφορετικότητα.
- Συνάντηση, επαφή και συνύπαρξη με τον «άλλο»/«ξένο».
- Επικέντρωση στη δυστυχία του να είσαι διαφορετικός.
- Ανάπτυξη διαπολιτισμικού διαλόγου.
- Ανατροπή των καθιερωμένων στερεοτύπων.
- Εκδήλωση σεβασμού και αλληλεγγύης προς τον «άλλο».
- Αποδοχή του «άλλου».
- Συγγραφή σε περισσότερες από μία γλώσσες για την ανάδειξη του πολιτισμικού πλουραλισμού.

Ενδεικτικοί τίτλοι διαπολιτισμικών παραμυθιών για παιδιά προσχολικής ηλικίας (1)

- Lobe, M. (2017). *Το μικρό εγώ είμαι εγώ*. (Μτφ.: Α. Καλαντζή-Αζίζη). Αθήνα: ΤΟΠΟΣ.
- Καραγιάννη, Μ. (2004). *Ερυθρούλης, το κόκκινο αστέρι*. Αθήνα: Διάπλαση.
- McKee, D. (2010). *Έλμερ*. (Μτφ.: Α. Ανδρουτσοπούλου). Αθήνα: Πατάκης.
- McKee, D. (2010). *Ο Έλμερ και το ουράνιο τόξο*. (Μτφ.: Μ. Παπαγιάννη). Αθήνα: Πατάκης.
- Πουλάκης, Π. (2006). *Ο Αυτός*. Αθήνα: Κάστωρ.
- Goschke, J. (2009). *Ο Αυτιάς*. (Μτφ.: Μ. Παπαγιάννη). Αθήνα: Πατάκης.
- Καμαράτου-Γιαλλούση, Ε. (2012). *Ο Μυτόγκας*. Αθήνα: Ψυχογιός.
- Νικολούδη, Φ. (2000). *Το χαρούμενο λιβάδι*. McKee, D. (2010). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Ηλιόπουλος, Β. (2012). *Ο Τριγωνοψαρούλης*. Αθήνα: Πατάκης.
- Cave, K. (2012). *Το Κάτι Άλλο*. Αθήνα: Πατάκης.
- Brun - Cosme Nadine. (2011). *Ο μεγάλος λύκος και ο μικρός λύκος*. Ηλίβατον.
- HAWKINS COLIN, HAWKINS JACQUI. (2013). *Αχ, γιατί να είμαι γάτα*. (Μτφ.: Μ. Κριεζή). Αθήνα: ΑΙΩΡΑ. [Περιλαμβάνεται στο Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων για το Νηπιαγωγείο του Π.Ι. σ.69].

Ενδεικτικοί τίτλοι διαπολιτισμικών παραμυθιών για παιδιά προσχολικής ηλικίας (2)

- Silverstein, Shel (1998). *Το κομμάτι που λείπει συναντά το μεγάλο Ο*. Αθήνα: ΔΩΡΙΚΟΣ.
- Gouichoux, R. (2008). *Ο πράσινος λύκος*. (Μτφ.: Λεπίδα Σέτη). Αθήνα: Παπαδόπουλος.
- Τριβιζάς, Ε. (1993). *Τα τρία μικρά λυκάκια*. Αθήνα: Μίνωας.
[Απόσπασμα περιλαμβάνεται στο Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων για το Νηπιαγωγείο του Π.Ι. σ.169].
- Γουμενοπούλου, Μ. (2018). *Γλυκό τσαμπί σταφύλι*. Αθήνα: ΣΑΙΤΗΣ.
[Με τη μορφή ποιήματος περιλαμβάνεται στο Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων για το Νηπιαγωγείο του Π.Ι.]
- Crowther, Kitty (2013). *Ο μαύρος κότσυφας και ο άσπρος γλάρος*. Σύγχρονοι Ορίζοντες.
- Μαντουβάλου, Σ. (2002). *Ο Ρίκο Κοκορίκο*. ΜΙΛΗΤΟΣ.
- WOJTOWICZ, JEN (2007). *Τα παιδιά των λουλουδιών*. (Μτφ.: Ε. Τραμαντζά). Αθήνα: ΕΠΟΜΕΝΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ.

Ενδεικτικοί τίτλοι διαπολιτισμικών παραμυθιών για παιδιά προσχολικής ηλικίας (3)

- Λεία Χατζοπούλου-Καραβία, Σερπίλ Ουράλ (2001). *Ένα θαλασσινό γεφύρι*. ΦΥΤΡΑΚΗΣ.
- Βαρβαρούση, Λ. (2001). *Ένας πολύ γλυκός... λύκος!* ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ.
- Βαρβαρούση, Λ. (2001). *Ένας καλόκαρδος... καρχαρίας!* ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ.
- Σαρή, Ζωρζ (2014). *Το γαϊτανάκι*. Πατάκης.
- CORNUEL, PIERRE. (2001). *Βαρέθηκα να είμαι ιπποπόταμος*. (Μτφ.: Μ. Βλάχου). ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΕΚΔΟΤΙΚΗ.
- Βασιλείου, Λ. (1999). *Ο Μίμης ο Πατούσας*. ΜΙΝΩΑΣ.
- Rowe, John A. (2010). *Θέλω μια αγκαλιά*. (Μτφ.: Μ. Παπαγιάννη). Πατάκης.
- Διακαινισάκη, Π. (2003). *Ας βγάλουμε άλλη φωτογραφία*. Αθήνα: Κέδρος.